

Tien Jaar Mensenrechten

Het is al voor de tweede maal, dat ik mij bij U verontschuldigen moet, U op de vroege zondagmorgen lastig te vallen met een onderwerp, dat zo zwaar op de hands aandoet als de Rechten van de Mens. Het spijt mij bijzonder, dat de muziek ervoor moet worden afgezet; maar het program zit nu eenmaal zo in elkaar en bij de andere zender zult U wel evenmin voor wat lichtere kost terecht kunnen. Zo gaat het nu eenmaal bij ons op de zondagen. Maar U bent dus gewaarschuwd: veel muziek zit er niet in, in die Rechten van de Mens.

Tien jaar geleden was dat anders. Nog niet eens zozeer omdat toen — het is de aanleiding tot dit zondagochtendpraatje — op 10 december 1948 in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens werd aangenomen. Natuurlijk gaf dat aan het onderwerp een zekere nieuws waarde. Maar toen stonden we, ook hier in West-Europa, nog dichter bij de ervaring van een tijd, waarin die mensenrechten daarom actueel waren, omdat zij onder ons en tegen ons met voeten getreden werden. Wij wisten toen nog heel goed, wat een werkelijkheid zonder mensenrechten te betekenen had. Wij weten ook nu wel, dat het er met die mensenrechten in grote delen van de wereld niet zo best voorstaat. Maar ons daarin te verdiepen, vergt nu een fantasie waartoe wij lang niet altijd in staat zijn. En toch is er in onze tijd nog niet eens zo heel veel inspanning voor nodig.

De naam Little Rock roept bij de gemiddelde Nederlander wel bepaalde voorstellingen op, die niet stroken met de artikelen 1 en 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, volgens welke alle mensen vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren worden en ieder aanspraak heeft op de rechten en vrijheden in die Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst enz. Tot die rechten behoort ook een recht op onderwijs, dat o.a. gericht zal zijn op de bevordering van het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle naties, rassen en godsdienstige groepen. . . . Little Rock is altijd nog vrij ver weg, maar Notting Hill, in Engeland, is dichterbij en ook daar bleek die verdraagzaamheid van velen te veel gevegd.

„Niemand”, zo luidt art. 5, „zal onderworpen worden aan foltering, noch aan wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing.” Wie daarbij aan Algerije denkt, wordt wel door enige twijfel bekropen aangaande de nakoming van dit voorschrift.

In art. 18 wordt een en ander vermeld over de vrijheid van godsdienst, met inbegrip van het recht van overtuiging te veranderen, alsmede over de vrijheid van belijdenis daarvan, zowel in het openbaar als in het particuliere leven. Dezer dagen heeft een R.K. Kamerlid het bestaan, zich o.a. op dit artikel te beroepen in verband met het geval Anneke Beekman. De niet-katholiek denkt bij deze uiterst troebele zaak misschien aan alles eerder dan aan de godsdienstvrijheid. Hij is geneigd zijn katholieke landgenoten eens te meer naar de situatie op dit gebied in een R.K. land als Spanje te verwijzen, waar trouwens nog heel wat meer schendingen van de Rechten van de Mens te registreren zijn en onlangs weer eens een golf van arrestaties onder socialisten, liberalen e.a. democratische elementen is verricht, waarbij elke rechtszekerheid en normale rechtsgang ontbreekt. Aan zulk een behoorlijke rechtsgang is in de Universele Verklaring een reeks artikelen gewijd, die naderhand in details voor een ontwerp-Statuut zijn geconcretiseerd, dat nog altijd op zijn afhandeling in de Verenigde Naties wacht.

Welnu, behalve Spanje, biedt op dit moment ook de Zuid Afrikaanse Republiek een bijzonder leerzaam voorbeeld, hoever we nog van zulk een behoorlijke rechtsgang verwijderd zijn.

Daar is men reeds meer dan twee jaar bezig met een z.g. hoogverraadsproces tegen kleurlingen en met hen sympathiserenden, dat in wezen een soort kat en muisspel geworden is en dat bovendien zo juist, nadat de aanklacht onhoudbaar gebleken was, nog weer eens opnieuw is aangespannen. Het is verwonderlijk, hoe weinig weerklinkt dit proces tegen de beklaagden van Johannesburg in ons land

gevonden heeft, in tegenstelling met Engeland, waar een falanx van kopstukken op politiek en cultureel gebied in het geweer gekomen is. Maar misschien is die onverschilligheid ten onzent de vrucht van de angstvalligheid, waarmee onze vertegenwoordigers in New York zich van een oordeel over de misstanden in Zuid-Afrika plegen te onthouden.

Dat zijn zo enkele herinneringen aan de functie, die een Verklaring van Mensenrechten ook in de z.g. vrije wereld nog te vervullen heeft. Op nauwelijks driehonderd kilometer van ons vandaan begint een wereld, waar men zich over de fundamentele rechten van de mens niet de minste illusies behoeft te maken. Het enige excuus, dat de regeringen der „volksdemocratiën” zouden kunnen aanvoeren is, dat zij dan ook nimmer de Universele Verklaring der Rechten van de Mens hebben aanvaard. Men was in 1948 al blij, dat de vertegenwoordigers van het Oostelijk blok niet tegenstemden. Bij de nadere uitwerking tot Statuut en de voorziening met de middelen tot uitvoering en handhaving daarvan, de z.g. *implementation*, is de samenwerking dan ook wel grotendeels vastgelopen en nu zit men al jaren met ontwerpen, voor een statuut van burgerlijke en politieke rechten en voor een van economische, sociale en culturele rechten, waarvoor men generlei uitzicht heeft in de Algemene Vergadering een bevredigende meerderheid te vinden. Het klimaat is er in de afgelopen tien jaar voor deze idealistische onderneming, waaraan grote namen, zoals die van mevr. Roosevelt, verbonden zijn, bepaald niet gunstiger op geworden.

De onverbeterlijke optimisten van de Verenigde Naties bieden ons dan wel allerlei troost. Hoe de Universele Verklaring of onderdelen daarvan in de grondwetten van allerlei staten, vooral van nieuwe landen, zijn terug te vinden. Hoe de Commissie voor de Mensenrechten niet stilgezeten heeft en op allerlei wijzen de toepassing van de in de Verklaring vervatte normen poogt te bevorderen. Zo wordt door tal van regeringen regelmatig rapport uitgebracht over de stand van zaken in hun diverse landen, wat de mensenrechten betreft. Voorts maakt men studie van de rechtssituatie van bepaalde groepen of in bepaalde opzichten, zoals discriminatie bij onderwijs e.d. Zo is er ook in december 1952 een speciale Conventie over de Politieke Rechten van de Vrouw opgesteld, die door de Algemene Vergadering is aangenomen en reeds in 29 staten is geratificeerd en door 49 is ondertekend.

Sedert de aanneming van de Verklaring hebben trouwens 35 landen aan de vrouwen politieke rechten toegekend. Voordien ging men in die landen van de stelling van de Duitse wijsgeer Schopenhauer uit, dat de „vrouw een menselijk wezen is met lang haar en korte ideeën”; een opvatting, die gelukkig hoe langer hoe meer vervangen is door de veel sympathieker omkering, dat de vrouw een „engel is met kort haar en lange gedachten”. Tenslotte kan uit het feit, dat in één enkel jaar bij de Secr.-Generaal van de Verenigde Naties niet minder dan 25.279 klachten over schending der mensenrechten binnenkwamen, blijken, hoezeer de behoefte leeft aan een hoogste instantie, waarbij men tegen onrecht uit heel de wereld in beroep kan gaan.

Ik hoop, dat men mij niet van defaitisme of gebrek aan eerbied voor die talloze, onvermoeide strijders voor de internationale mensenrechten verdenkt, wanneer deze poging tot een garantie van een groot aantal, tot in details uitgewerkte, vrijheden en rechten over de gehele wereld soms de indruk wekt van iets onwezenlijks, iets irreëls. Wanneer men de enorme tegenstellingen in denken en handelen, in gewoonten en geloof, de enorme afstanden ook in welstandsniveau en beschavingsachtergrond ziet, die in onze wereld voorkomen, hoe kan men zich dan voorstellen, die binnen één alle stervelingen bestrijkend en beschermend rechtssysteem, binnen één gigantische synthese van rechtsopvattingen van de meest uiteenlopende en tegenstrijdige aard, te omvatten? Wordt hier niet inderdaad gebouwd aan wat de Christen een toren van Babel noemt en wat de Humanist een luchtkasteel kan achten?

De grote verklaringen van mensenrechten, zoals in Amerika en in Frankrijk, in vroeger eeuwen, hebben vooral hun werking gehad als vormen van protest van hele volken tegen een ondragelijk geworden nood en druk en als klaroensloten, die een nieuwe aera, een nieuwe wereld aankondigden. Zij manifesteerden zich op momenten, die als keerpunten in de geschiedenis der mensheid kunnen gelden. Iets daarvan is ook aanwezig in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, voorzover deze de weerklank was van het felle protest tegen de onmenselijke vormen van onrecht, waartegen de naties in de laatste wereldoorlog verenigd ten strijde trokken.

Voorzover deze Verklaring de echo is van die kreet, die het zuiverst vertolkt werd door de proclamatie der Vier Vrijheden, die Roosevelt in 1941 de wereld inzond, heeft zij een waarde, een zin en een werking, die haar exacte formulering ver overschrijdt. Haar verdere uitwerking in codificatie en implementatie is niet zonder nut: zij zal de verscheidenheid aan opvattingen van recht en moraal, de

verschillen in geestelijke structuur en *way of life* en de diepgang en echtheid daarvan aan het licht dienen te brengen, die een al te lichtvaardige overkoepeling tarten, maar door een eerlijke confrontatie en een oprecht streven naar wederzijds begrip van hun antithetische en explosieve kanten kunnen worden ontgaan. Zo kan er in een moeizaam proces van wederzijdse aanpassing gewerkt worden aan die geestelijke achtergrond of grondslag, die aan de technische eenwording, wederzijdse afhankelijkheid en verbondenheid van onze wereldsamenleving beantwoordt. Maar dat is een proces, dat nog generaties vergen zal en zich over allerlei gradaties zal voltrekken. Met name zal men verstandig doen, de nadere uitwerking der opgestelde rechtsbeginselen vooreerst op meer regionale schaal te concretiseren, zoals dat b.v. in het kader van Verenigd Europa gebeurt.

Het is eigenaardig, hoe juist uit de kringen van de niet-Westerse volken reeds meermalen de roep is opgegaan, zich allereerst te beperken tot de proclamatie van enkele grote, primaire beginselen, eisen van een primair fundamenteel mensenrecht. Zo ried een Chinees geleerde de Unesco aan, vooreerst een drietal grondrechten op te stellen, die voor elke wereldbewoner zouden kunnen gelden: n.l. het recht op leven, het recht tot zelf-expressie en het recht op vreugde. Daarin lag een hele waaier van vitale menselijke behoeften opgesloten. Hun nadere uitwerking en concretisering kon men dan aan de verschillende volken overlaten. Zo wilde een Mohammedaanse denker uit India, dat men zich vooreerst beperkte tot een minimum-bestaans eis op wereldschaal, waardoor een zekere mate van veiligheid en vrijheid werd verzekerd. Voor wie de druk van het wereldbevolkingsprobleem ook maar bij benadering begrijpt, zal deze eis als een bewijs van dat gezonde verstand gelden, dat de mensheid meer dan ooit broodnodig heeft.

Wanneer het lot van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die wij in de loop van deze week, op 10 december zullen gedenken, iets bewezen heeft, is het, hoe weinig de brede massa's over de wereld zowel in feite, als in de geest nog beroerd zijn door de hoge beginselen, die in deze Verklaring hun vorm hebben gevonden; hoeveel er nog aan de mens en zijn onderlinge verhoudingen gewerkt moet worden om hem tot een vreedzame samenleving in een wereldbestel rijp te maken.

De erkenning van de enorme omvang van de taak, die hier nog te wachten staat, is geen reden tot wanhoop. Laat mij, nu ik op deze winterse zondagochtend zulke donkere tonen aangeheven heb, mogen eindigen met een lichtere toets. Ik ontleen die aan de grote strijder en martelaar voor een vreedzame wereld, de Franse socialist en humanist Jean Jaurès. In een toespraak tot de jeugd, die ik vond aangehaald in een beschouwing over de weg tot de Universele Mensenrechten van enkele jaren geleden, zeide Jaurès:

„Temidden van al onze misères en alle onrecht, dat begaan of geleden wordt, moeten we vertrouwen hebben in de menselijke natuur. Wie het gevoel voor de grandeur en de oneindige mogelijkheden van het mensdom heeft verloren, heeft zichzelf veroordeeld nimmer zijn medemens te verstaan.

„Zulk een geloof — aldus Jaurès — is noch dwaas, noch oppervlakkig. Het is zich ten volle bewust van alle dwalingen, misdaden, vooroordelen en egoïsmen; het egoïsme van individuen, van kasten, van partijen en van klassen, dat de vooruitgang belemmert en de stroom van het leven in een modderige, troebele warreling omvormt. En het is zich bewust, dat de machten van het goede, van wijsheid, licht en rechtvaardigheid de hulp van de tijd behoeven en dat de macht van slavernij en onwetendheid niet kan worden verdreven door één plotselinge lichtflits, maar enkel door het vele malen herhaalde oplichten en doorbreken van de dageraad.”

Dr. B. W. SCHAPER

KALENDER 1959

Van de mooie en praktische H.V.-kalender voor 1959 is thans nog slechts een beperkte voorraad. Prijs f 2,50.

Bestellingen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Postrekening 304960.

STUDIEKOSTEN

Ieder mens moet de gelegenheid hebben te voldoen aan zijn verantwoordelijkheid die voor hem als mens typerend is, d.i. getrouw aan zijn waardebesef, zorg te dragen voor zijn persoonlijke ontplooiing.

De samenstellers van het *Rapport Studiekosten* namen o.m. dit als uitgangspunt bij het behandelen van het vraagstuk van de studiekosten. Prijs f 1,25. Bestellingen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Postrekening 304960.

HET WOORD VAN DE WEEK

7 december 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 49

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

47

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

- 14 December — V.A.R.A. 9.45. Prof. Dr. J. J. Fahrenfort —
„Nationalisme en Humanisme.”
21 December — V.A.R.A. 9.45. Prof. Dr. G. Stuiveling —
„De donkere dagen voor Kerstmis.”
22 December — A.V.R.O. 16.45. Mej. M. J. Dijkstra — „De oudste generatie.”

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4.— p. j., buitenland f 4.60 p. j., losse nummers f 0.25.